

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ

(SIKHS IN TWENTY-FIRST CENTURY)

DR. GANDA SINGH MEMORIAL LECTURE

Delivered by

Sardar Tarlochan Singh

Chairman, National Commission for Minorities, New Delhi

on 24th May, 2003

in the Academy of Sikh Religion and Culture, Patiala

2003

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਲੜੀ 519

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ
ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜ਼ਨ ਐਂਡ ਕਲਚਰ
1- ਫਿਲੋਂ ਮਾਰਗ, ਪਟਿਆਲਾ

ਬੇਟਾ : 12/-

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਦੂਜੇ ਅੱਹਦੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤ ਕਰਨਲ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ (68-Corporate Drive, Apt. # 2339, Scazborough, Ontario-Canada) ਦੇ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਲੇਖ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਦੇ ਜੱਤੂਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ 5100/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸਰਦਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੁਰਾਨਾ (Chairman, K.K. International Public School, Hussanpur, Sirhand Road, Patiala) ਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਸਤਕਾਵਾਂ (Tracts) ਛਪਵਾਉਣ ਲਈ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ 2100/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਦਾਨੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਧਾਲਤਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਮਿਸ਼ਨ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਯੋਗੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕੇ। ਮਿਸ਼ਨ ਸਬੰਧੀ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਟ੍ਰੈਕਟ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ ਅੰਕਿਤ ਹੈ।

**ਡਾ. ਐਸ. ਐਸ. ਨੰਦਾ
ਸਕੱਤਰ**

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ,
ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜ਼ਨ ਐਂਡ ਕਲਚਰ,
1-ਵਿੱਲੋਂ ਮਾਰਗ, ਪਟਿਆਲਾ
ਫੋਨ : 2215704
2219475

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ

24 ਮਈ, 2003 ਨੂੰ ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜ਼ਨ ਐੰਡ ਕਲਚਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਸਮਾਗਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਰੀ ਪ੍ਰੋ. ਪਿੰਧੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ (Former Pro-vice-Chancellor, Guru Nanak Dev University, Amritsar) ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ (Chairman, National Commission for Minorities in India, New Delhi) ਨੇ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭਾਸ਼ਨ (Dr. Ganda Singh Memorial Lecture) ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਲਗਪਗ 1 ਘੰਟਾ 10 ਮਿੰਟ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਬੋਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੇਰ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਨੇਕਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ

ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਵਿਚਾਰ ਸਿੱਖ-ਸੰਗਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਸਮੂਹ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼੍ਰਕੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ। ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਜੋ ਵੀ ਲਿਖਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ ਅਸੀਂ ਸਰਦਾਰ ਤਰਲੇਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦੇਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਵੀ ਉੱਤਰ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ ਉਹ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ।

ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ

ਡਾ. ਐਸ. ਐਸ. ਨੰਦਾ
ਸਕੱਤਰ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ.
ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜ਼ਨ ਐਂਡ ਕਲਚਰ.
1-ਚਿੱਲੌਂ ਮਾਰਗ, ਪਟਿਆਲਾ।
ਫੋਨ : 2215704
2219475

੨੧ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ

(SIKHS IN TWENTY-FIRST CENTURY)

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ

(Chairman, National Commission for Minorities in India)

ਅੱਜ ਇਸ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਬੜੇ ਹੀ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਲ ਵੇਖਦਾ ਹੋਇਆ ਬੜੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਜੋ ਕਿਥੇ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਿਥੇ ਅਜ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਲੈਕਚਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ literary field ਵਿਚ ਜਾਂ Academic World ਵਿਚ ਗੁਮਨਾਮ ਹੈ। ਡਾ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੇ teachers ਹਨ, ਡਾ. ਬਿਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਜ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਇਕ test ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੈਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਕਈ ਕਥਨਾਂ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਦੇ ਦੇਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਦੇ ਮਿਆਰ ਤੇ ਪੁੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕਾਂਗਾ।

ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1950-51 ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਭਾਵ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ Sikh Students Federation ਦੇ ਇਕ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਪਟਿਆਲੇ ਆ ਵਸੇ। ਕਿਲਾ ਮੁਬਾਰਕ ਵਿਚ ਦਫਤਰ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਲੋਅਰ ਮਾਲ ਵਾਲੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇਤਨਾ ਦਿਮਾਗਾ, ਇਤਨੀ ਯਾਦ, ਇਤਨੀ ਲਗਾਨ, ਇਤਨੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਘੱਟ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਅਣਮੁੱਲੀ ਦਾਤ, ਆਪਣੀ ਥੇਜ ਭਰਪੂਰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਂਚ ਚੋਟੀ ਦੇ Historian ਬਣੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਅੱਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ '21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਮਿਥਾ'। ਹਰ ਕੋਮ, ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਹਰ Organisation ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਯੁਗ, ਸਦੀ ਜਾਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਮਿਥਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਲਈ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਪਿਛਲੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਤੇੜ ਕੇ ਅਗੇ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਲੈਕਚਰ ਵੀ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਰਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਮਿਥਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਕਮਾਈ ਜਾਂ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖ ਲਈਏ? ਕਿਸੇ ਕਮ ਦੀ ਵੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਛਲੀ progress ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਪੇਸ਼ੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੀ ਕਲ ਵਾਂਗੂ ਹੈ। 300 ਸਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 1707 ਵਿਚ ਗਏ। ਮੈਂ ਮਦਰਸ਼ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਗਵਰਨਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਟੰਗਜ਼ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਚੇ 1701 ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਾਥੇ ਤੱਥ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਪਰ ਸਾਡਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ normal way ਵਿਚ ਸਸਕਾਰ ਹੋਣਾ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਤਨਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਿਖਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮਨਮਾਦ ਪੁੰਚਣਾ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਥੋਂ ਬੜਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਨਾਭਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜੇ ਡੇਰਾ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਥੋਂ ਆ ਕੇ ਇਥੇ ਰਹੇ। ਨਾਭਾਈ ਸੰਗਤ ਆਪਣੀ ਗੁਰਿਆਈ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੜੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਨਿੱਕੀ-ਨਿੱਕੀ ਗਲ ਤੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਦੇ ਹਾਂ। ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਹੋਣ ਤੇ ਤੁਢਾਨ ਬੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਮਨਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਨੂੰ ਚੈਲੇਜ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਥੇਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਬੰਧੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੀ ਖਟਿਆ ਤੇ ਕੀ ਗੁਆਇਆ, ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਤੱਥ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਬੜਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖ਼ਿਸ਼ਤ ਹੋਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਮਿਲੀ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਾਸ਼ੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਕੇ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਮਹਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਇਹ 200 ਸਾਲ ਰੁਕੀ ਰਹੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ, ਫਿਰ 35 ਸਾਲ ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਨਾਂ ਕੇਲ ਵੀ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਕੂਲ ਖੇਲ੍ਹਣ। 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ 50 ਸਾਲ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਰਿਹਾ। ਉਸਦਾ ਮੁੱਖ ਧਿਆਨ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਇਲਾਕੇ ਜਿਤਣੇ ਸੀ। ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਵਧਾਉਣਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ। ਅਗਲੇ 50 ਸਾਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਵਿਚ ਅਸੀਂ demoralization ਵਿਚ ਰਹੇ। ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਨਾਂ ਰੱਖੀ, ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਬਣਿਆ, ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੋਇਆ, ਲੜਕੀਆਂ ਲਈ ਵਖਰੇ ਸਕੂਲ ਬਣੇ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਉਸਾਰੂ ਕਦਮ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਮਹੰਤਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜਾ, ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਓ, ਪੁਰ-ਅਮਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਤੇ ਸਤਿਆਗਾਹਿ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵੱਡੀ ਜਿਤ ਬਣੀ। ਸ਼ੇਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਮਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ। ਅੱਜ ਇਹ democratic process ਕਿ ਹਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵੇਟਾਂ ਨਾਲ ਚੁਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਕ ਐਸਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਥੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤੇ ਅਗੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਰਖਾਂਗਾ। ਸ਼ੇਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਈਦਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ 1935 ਦੇ ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਲਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਨਾ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੀ। 1942 ਵਿਚ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅੰਦੇਲਨ ਤੇ ਸ਼ੇਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਬੜੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਅਗਾਂਹਵਧ ਲਹਿਰ ਦੇ ਲੰਘਕ ਤੇ ਕੁਝ secular ਅਖਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪਿੱਠੂ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ economics

ਅਤੇ social field ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਸੇਚਦੇ ਹੀਂ ਨਹੀਂ। ਲੋਖਾਂ ਮਿਆਂ ਨੂੰ ਫੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਸ ਗਿਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੋਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਦੂਰ ਹੋਈ, ਲੱਖਾਂ ਘਰ ਅਮੀਰ ਹੋਏ, ਸਿੱਖ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਅਵਸਰ ਬਣਿਆ ਤੇ ਓਹੋ ਹੀ ਅੱਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਜਰਨੈਲ ਬਣੇ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਨਾਪ ਤੇਲ ਕੇ ਵੇਖੋ ਤੇ ਫਿਰ ਪਤਾ ਚਲੇਗਾ ਕਿ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ vision ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਵੱਡਾ ਲਾਭ ਪੁੱਚਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਅੱਜ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਲੇ ਜਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਹਰੇ ਲੁਆ ਲੈਂਦੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਸਿੱਖੀ ਮੁਫ਼ਾਦ ਲਈ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਦਾ ਰੇਲ ਅੱਜ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਉਦਾਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੌਜੀ ਦੀ ਭਰਤੀ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਇਕ ਗਲ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜ ਤਕ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਜਾ ਕਿਸੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਦੇ secret ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਿਆਂ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਮੁਲਕ ਉਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਐਸਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਛਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਜੁਬਾਨੀ ਜਾਪਾਂ-ਖਰਚ ਵਾਲੇ ਇਦਾਂ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਐਟਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਵੰਡ ਸਮਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਘੁਲ੍ਘਾਰੇ ਵਾਗੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵਸੇ। ਭਾਰਤਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ, ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੰਗੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਬੇੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਮਗਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਲਈ ਮੇਰਚੇ ਲਗੇ। ਉਹ ਅਖੀਰ 1966 ਵਿਚ ਬਣ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਗਰ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿਆਂ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਕਿਸ ਪੱਖੋਂ ਫਾਇਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਥਾਂ ਤੇ ਜਕੜ ਕੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੇ ਛੇਤੀ ਵਜੀਰ ਬਣਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵੰਡਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ 1947 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਵੰਡਿਆ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਹਾਲੀ ਵੀ ਚੁਪ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। 1980 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਇਕ ਔਸ਼ੀ ਪ੍ਰਿਮਣਘਰੀ ਵਿਚ ਪੈ ਰਾਏ

ਜਿਥੋਂ ਬਚ ਕੇ ਨਾ ਨਿਕਲ ਸਕੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪੀਰੀਅਡ ਨੂੰ ਵੱਖੋਂ-ਵੱਖੋਂ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇਹ ਐਸਾ ਦਰਦਨਾਕ ਪੀਰੀਅਡ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਕਿਤਾਬ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੇਸ਼ੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਤਨੀ ਸਾਡੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਤ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ ਹੀ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਮਾਸਬੀਣ ਬਣ ਚੁੱਪਚਾਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਕਿਥੋਂ ਗਲ ਚਲੀ ਤੇ ਮੁਕੀ ਕਿਥੋਂ ਆਂਕ। ਫੌਜ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਈ। ਅਕਾਲ ਤਥਤ ਤੇਤਿਆ ਰਿਆ, 30 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖ ਨੌਜ਼ਾਨ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹੇ। ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਚੋਂ ਕੀ ਖਿਆ ਤੇ ਕੀ ਗੁਆਇਆ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜੁਰਤ ਕਰਕੇ ਲਿਖਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਸਾਕਾ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਤੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪੂਰੇ ਵੰਡਵੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਹਨ। ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੁੜ ਅਕਾਲੀ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਅਕਾਲੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣੇ। ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀਆਂ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ 500 ਸਾਲਾ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ 300 ਸਾਲਾ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ 400 ਸਾਲਾ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ, ਖਾਲਸੇ ਦਾ 300ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਬੜੇ ਜੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਏ ਗਏ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਲ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। '21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖ'

ਨਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੈਮ ਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਆਗਾਮਨ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ। ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ 200 ਸਾਲਾ ਜਸ਼ਨ-ਏ-ਤਾਜ਼ਪੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ celebrate ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੜੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲੇ ਕਿ ਉਹ last sovereign of independent India ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਹ ਮਾਣ ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਜਦ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਕੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਤ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ 1839 ਵਿਚ ਸੁਰਗਾਵਾਸ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 162 ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ

ਭਾਰਤੀਯ ਫੰਜ ਨੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡਿਕੋਸ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਫੰਜੀ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਖੁਲ੍ਹੇ-ਦਿਲੀ ਦਿਖਾਈ। ਅੱਜ ਸੇਚਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਕੌਮ ਨੇ ਵਿਚਰਨਾ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

1. Religious
2. Political
3. Economic
4. Cultural
5. Sikh Diaspora

ਧਾਰਮਿਕ : ਅੱਜ ਸਾਰੀਆ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੀ ਲਹਿਰ ਮੁੜ ਜੋਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ। Science ਤੇ Technology ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰ ਸਭ ਪਾਸੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਚੰਨ ਤੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਇਨਸਾਨ Neil Armstrong ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਬ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪੱਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਰੁਚੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਖ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਕਈ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ fundamentalism ਜੋਰ ਪਕੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੂਸ ਦੇ ਟੁਟਣ ਪਿਛੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾਂ (Churches) ਦੀ ਮੁੜ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲ ਤੇ Christianity ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ awakening ਦੀ ਲਹਿਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮੀਡੀਆ ਵਖਰੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂਤਵ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੌਰੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਹੂਦੀ ਕੇਵਲ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਚ ਨਹੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਵਰ ਕੌਮ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਗਿਣਤੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਲ ਮਨਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਲਾਈ ਲਾਮਾ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਨਾਲ Buddhism ਆਪਣੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਇਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਵੇਂ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਜੋ ਕੋਈ ਧਰਮ ਜਾਂ ਕੌਮ

ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹੈ ਸਿੱਖ ਧਰਮ। ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿੱਥੀਏ, ਕਿਹੜੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬਾਕੀ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਨ੍ਹ ਲਗ ਚੁਕੀ ਹੈ। 300 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ scientific ਤੇ youngest religion ਅੱਜ ਇਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਹੈ। Danger signal ਜਾਂ ਖੋਰਾ ਪਤਿਤਪੁਣੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ ਪਗਾੜੀ ਨਹੀਂ ਰਖਣੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਜੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲੋਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਪਤਿੱਤ ਹਨ, ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗਭਰੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਖਿੜਕਾਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਤਿਲਾਜਲੀ ਦੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਫੁੱਟਬਾਲ, ਕਬੱਡੀ, ਹਾਕੀ, ਬਾਸਕਟਬਾਲ ਆਦਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਗਾੜੀ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਕਿਕਟ ਵਿਚ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਪਰ ਪਗਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ 80% ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਪਤਿੱਤ ਹਨ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਟੋਜ ਤੇ ਪੁੱਜ ਚੁਕੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਗਰਾਮ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਲਿਸ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ ਹਵਾਲਦਾਰ 100% ਪਤਿੱਤ ਹਨ ਤੇ ਉਪਰ ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਪਤਿੱਤ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਨਾਂ ਸੀ, ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਪੇਤੇ ਪਤਿੱਤ ਹੋਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਖੇਡਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਪਤਿੱਤ ਬੌਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਸੰਗਦੇ ਨਹੀਂ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਤਿੱਤ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਆਧਾਰ ਹਿਲ ਰਿਆ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਠ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਤਨੀ ਛੇਡੀ ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੁਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਕਿਹੜੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਇਸ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫਲਤ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖਾਂ। ਅਮੀਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਚੇਚਲੇ ਹੀ ਵਖਰੇ ਹਨ। ਅਮੀਰ ਹੋ ਕੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿੱਖ ਰਹਿਣਾ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਹਤਕ ਹੈ। ਅਜ ਕਲ੍ਹੁ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ matrimonial column ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਿੱਤ ਲੜਕਾ ਵਰ ਲਈ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਟੇਬਲਾਂ ਤੋਂ ਲੰਗਰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੇ ਭਿਆਨਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਲ ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੀ ਸੁਨਤ ਈਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਹੈ। 1400 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਐਸਾ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ ਜੋ ਸੁਨਤ ਬਿਨਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ

ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਕੋਈ ਯਹੂਦੀ ਜਾਂ ਈਸਾਈ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੀ ਛੌਤੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਤਲਾਜ਼ਲੀ ਦੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਬੁਧੀਮਾਨ ਹੋ! ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹੇ ਹੋ। ਅੱਜ ਦੀ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਪਿਬੀਪਾਲ ਸਿੱਖ ਕਪੂਰ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਤੋਂ educationist ਹਨ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਰਾਇ ਦੇਵਾਂ। ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਵੱਡ-ਵੱਡ ਜਲੂਸਾਂ, ਯਾਤਰਾਵਾਂ, ਸਤਾਬਦੀਆਂ ਮਨਾਉਣ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਹਨ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੀ ਪਤਿੱਤ ਵਾਪਸ ਆਉਣਗੇ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਅਜੰਡਾ ਨਹੀਂ। Can we disown them permanently? Or is there any method to lure them back in our fold?

ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ attraction ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਕੀ ਧਰਮ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦਾ slogan ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਹੈ? ਕਦੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਈਸਾਈ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂ ਵੀ ਇਹ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਫਾਚਮੂਲੇ ਤੋਂ ਅਗੇ ਵੱਧੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 30-40 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਬੰਦਸ਼ ਹੋਣਾਂ ਰੱਜ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਐਜੰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸੈਟੰਟ ਬਣਾਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਨੌਜਵਾਨ ਉਥੋਂ ਆਉਣੇ ਹਟ ਗਏ। ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਡਰ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ 'ਚੋਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਖਾਟਿਆ ਹੈ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਨਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਉਸਾਰੂ ਗਲ ਦੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਮੈਂ ਇਕ ਸਮਾਜਾਮ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਬੈਠਾ ਕਿ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਪੀਰ ਬਹਿਲੇਲ ਦੀ ਕਬਦਦ ਦੇ ਨਾਲ 8x15 ਫੁੱਟ ਦੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਂਗ੍ਹੀ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ proper ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਰਾਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਗਦਾਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹਾਂ। ਇੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਨਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਫੰਡ ਮੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਇਸਤਿਹਾਰ ਛਾਪਣ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਡਰਦਾ ਧਰਮ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਸ ਸਦੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇਂ? ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਰਮਸ਼ਾਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਲੋਕ ਆ ਕੇ

ਗੁਰੂ ਦਾ ਜਸ ਗਾਇਨ ਸੁਣਨ, ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੋਠ ਕੇ ਆਨੰਦ ਮਾਨਣ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਚਰਚ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਉੱਚਾ ਸਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਅੰਦਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ Discipline ਵਿਚ ਲਾਈਨਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਬੋਠਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ community centre ਬਣਾਉਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਧਰਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਯੂਥ ਦੀ aspiration ਵੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਝੜਪਾਂਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਤਨਾ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਕੇਲ ਹੁਣ ਤਕ English speaking ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਯੋਰੀ ਹਰਭਜਨ ਨੇ ਜੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ presentation ਨਾਲ ਹੈ। ਸ. ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਅਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਾਲੇ, ਜੇ ਹੁਣ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਲਾਹੌਰਵਾਂ ਹੈ। ਸਿੱਖ Identity ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ issue ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਖਰੇਪਨ ਬਾਅਦ ਗਿਆਨ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਫੇਲ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਕਰੋੜਾਂ ਡਾਲਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਤੇ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖਰਚਦੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਚੁਣਾਵ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਾਡੇ ਸਾਚੇ system ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ democratic process ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਨੇ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੁਣਾਵ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੌਣ ਰੋਕੇਗਾ? ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹਾਂ। ਗਲੀ-ਗਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਲੂਸਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਿਆਦਾ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਜਲੂਸ ਸਾਰਾ traffic ਰੋਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਲੂਸ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪ ਕੀ ਖੱਟ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਕੋਈ ਹੋਰ ਧਰਮ, ਈਸਾਈ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਲੂਸ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ। ਧਰਮ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਛਾਪ ਸਕੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬਜਟ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਇਸਦੀ ਕਦੋਂ ਵਾਰੀ ਆਏਗੀ। ਮੈਂ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੇਦਾਂਤੀ ਨੂੰ ਪੇਪ ਵਲੋਂ 7 ਮੁੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਕੇਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ plus point ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ interfaith scriptures ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ inter-religious unrest ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ

ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਹਾ
ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰ
ਜੇ ਸਾਨੂੰ terroni... .

ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹਲ ਕਰਨ ਲਈ project ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਗਿਆ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੱਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ
ਜੋ ਜੋਡਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਦੂਰ
ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ
ਕੋਈ coordination committee ਧਰਮ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਣੀ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ
resources ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖੀ ਪੈਂਠੇ ਹਾਂ। ਜਿਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਿੱਖ
ਕਾਮਯਾਬ ਹੈ ਉਸਦਾ ਉਹ individual pursuit ਹੈ। Collective strength ਨੂੰ
ਅਸੀਂ organise ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। World Sikh Council ਇਕ unborn
child ਵਾਂਗੂ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ critical ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ
ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ as we stand on the threshold of a new
century, Satguru is our refuge in these perilous times. ਹਾਰੂ
ਸਾਨੂੰ ਸੁਮਤ ਤੇ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇਸ਼ਗਾ।

ਤੂੰ ਪਰਬਤਿ ਮੇਰਾ ਓਲ੍ਹਾ ਰਾਮ ॥

ਆਰਬਿਕ : ਕੋਈ ਕੌਮ ਬਿਨਾਂ ਆਰਬਿਕ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਸਕਦੀ।
ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ work culture ਬਦਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਮ ਕਿਸਾਨ absentee
land lord ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। He is totally dependent on Bihari labour.
ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਬੇਟਾ graduate ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਉਹ ਖੇਡੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਦੂਜਾ, agriculture ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ income
ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। Underground water ਹੋਰ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ
industry ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ। ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਰਸਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ
ਜਿਸਦੇ ਲਈ travel agents ਦੀ ਲੁਟਮਾਰ ਤੇ ਗਲਤ ਢੰਗ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ breakthrough ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ। ਸਾਡੀ ਆਰਬਿਕ ਸਥਿਤੀ
ਦੀ improvement ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਰਾਜਸਥਾਨ, ਗਿਆਚਲ, ਹੰਰਿਆਣਾ
ਸਾਨੂੰ ਵੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਾਡੀ acceptance ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ
ਮੁੱਦਾ ਧਰਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜੱਦਦਾ ਹੈ। ਮਿਡਲ-ਈਸਟ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਮੰਡੀ ਇਰਾਕ ਖੁਲਣ
ਨਾਲ ਕੁਝ ਲਾਭ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇਗਾ। Sikh Economics ਦੀ ਇਕ Conclave
ਇਸ issue ਤੇ ਬੁਲਾਈ ਜਾਵੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਸਥਾ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ lead ਲਵੇ। ਡਾ.
ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਮੋਨਟੋਕ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵੋ।

ਰਾਜਸੀ : ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਅਸੀਂ ਹਮੱਸਾ confusion ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ proper thinking ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕਈ ਵੀਰ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਰੋੜ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। 1947 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਵੰਡ ਵਕਤ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਹੁਣ ਕਈ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਇਸਨੂੰ wrong decision ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੰਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇਲੋੜੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਦੂਜਾ ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਗਲਤ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਥਦੇ ਹਾਂ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ slogans, ਇਸ ਲਈ ਵਿਉਂਤਾਂ ਅਤੇ ਇਸ uncalled for agenda ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾਉਣਾ routine ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੀ ਇਹ ਗਲ ਕਦੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਜ਼ਾਦ ਖਿੱਤਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਬੜੇ ਵੰਡੇ ਕੌੜੇ ਸੱਚ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਕਿਤਨੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਉੱਥੇ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਵਾਨ ਮਰਵਾ ਕੇ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਡਾ ਰਾਜਸੀ ਭਵਿੱਖ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਇਕੱਠ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੋਲੀਸ਼ਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਸਿਆਣੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹੀ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। Negotiation and table talks ਦੀ expertise ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਝੀਏ। ਯੇਗ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਭੇਜਣ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪਾਈਏ। ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਗਲਤ ਨਾਅਰੇ ਲਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰੀਏ। ਦੂਜਾ ਇਸ ਸੋਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ Veto power ਹੈ। ਹਰ ਗਲ ਸਾਡੇ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। Super human ਦਾ image ਕੌਣ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ regional parties ਦੇ ਬੇਲਬਾਲੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਹਰ ਕੋਈ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਇਹ ਵਰਣਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕਲ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਜਾਂ ਹਿੰਦੁਤਵ ਸਾਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਖੋਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰਖੀਏ। ਜੋ ਅਸਲੀ ਖਤਰੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਕਈ ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮਤਲਬ ਤੋਂ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਤੇੜ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਊਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ priority agenda ਹੈ? ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਕਈ ਮੁੰਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬੜੀ ਦੌਰ ਤੋਂ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ,

ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗਲਤ ਤੱਥ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਚੌਕਨੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨੁਕਸ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਈ organisations ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ extremist ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜ ਕਲ ਫਿਰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਘੜੀ ਪਿਛੇ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕੀ ਪਿਛਲੇ ਹੋਏ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਬਕ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ minority communities ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਹੀਰੇ ਬਣਨ ਲਈ ਕੌਮ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੇ ਨਾ ਪਾਓ। ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ war situation ਵਲ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਓ। Fear psychosis create ਨਾ ਕਰੋ। ਗਲਬਾਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਪਣਾਓ। Irritations ਲਭੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੋ ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ ਤਲਖੀ ਵਧਾਓ। Minorities always need peace and good relations with majority. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ Sikh-Hindu meeting ਅਤੇ Sikh-Chrisitan dialogue ਕਰਵਾ ਕੇ ਕਈ ਮਸਲੇ ਹਲ ਕਰਵਾਏ ਹਨ।

Culture : ਆਪਣਾ ਵਿਰਸਾ ਮਿਟਾ ਕੇ, ਭਾਵ all historical monuments ਤੇਤਕੇ, ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਨੂੰ ਖੁੰਜੇ ਲਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਇੱਕ ਇੱਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਛੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। Archeology, Museum, Archives ਦੀ importance ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ। ਅਜ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਚਮਕਦੇ marble ਦੇ ਇਕੇ ਜਿਹੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਕੀ attraction ਹੈ, ਕਿਸੇ ਯਾਤਰੂ ਲਈ। ਜੇ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਬਚ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਗੜੀਆ ਬੁੰਗਾ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਉਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖੋ। ਫਿਰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਰ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਜੁਬਾਨ ਦੀ ਪਈ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਛੱਡ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸੀਰ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ majority ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਟਾਂਵਾ-ਟਾਂਵਾ ਹੀ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਘਰ ਸੀ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੁਬਾਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰਾ ਜ਼ੇਰ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਾਰਲੰਸਟ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਹੀਦ ਕਰਨਾ ਮਨੁਹਾਂ ਹੈ। ਉਹਦੂ ਨੂੰ ਹਰ ਪਥੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਣੇ ਇਸਾਂ ਲਗ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ western world ਲਈ ਹੋਣ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਰੂਚੀ ਖਤਮ ਹੈ। ਸਿੱਖ egoist ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। Show off ਵਿਚ

believe ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਚਮਕਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਲਾਭ ਲੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। Drug ediction ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। AIDS ਵੀ ਨਵਾਂ ਖਤਰਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਅਵਸਲੋਂ ਬੈਠੋ ਹਾਂ।

Sikh Diaspora : ਇਸ ਸੱਤੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਪਲਬਧੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇਲਬਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਰਕਾਰਾਂ immigration ਪਾਲਿਸੀ ਠੀਕ ਰਖਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਬੈਠੋ ਹਾਂ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੱਲ ਮਾਰੀ ਹੈ। Central Government ਦਾ 5 ਸਾਲ ਤੋਂ ਹਰਬ ਧਾਲੀਵਾਲ ਮੰਤਰੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹਨ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ 2 ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ (ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼) ਦੇ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਹਾਊਸ ਆਫ ਲਾਰਡਜ਼ ਦਾ ਹੈ, ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਵਿਚ ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇਵੇਂ ਐਮ.ਪੀ. ਹਨ। ਕੇਅਲਾਲਮਪੁਰ ਵਿਚ ਸ. ਕਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਪੀ. ਹਨ। ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਬੌਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਧੜਾ ਧੜ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪਸ ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਹੁਣ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆਦਰਸ਼ੀ ਸਿੱਖ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਲੀਡਰ ਬਣਨ ਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੇਣ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ coordination ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ new generation ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੇ, ਇਹ ਸੋਚ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਮਦਦ ਕਾਇਮ ਰਹੀਗੀ ਜਾਂ ਘਟੋਗੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਿਵੇਂ ਵਧੇ, ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਉਪਰਾਲੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। New generation of Sikhs in West should continue interaction with Punjab and have full emotional link.

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹੋ ਸ਼ਬਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਚਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਵੀਐ

ਅਕਲੀ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ॥

ਅਕਲੀ ਪਤਿੁ ਕੇ ਬੁਝੀਐ

ਅਕਲੀ ਕੀਚੇ ਦਾਨੁ॥

ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਹਾਲਾ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗੜਿਆ।
 ਅਸੀਂ ਸਥਿਤੀ ਸੰਵਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਐਸੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ
 ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਜਾਨੈ ਸਭ ਬਾਤ
 ਜਾਨਤ ਹੀ ਅਉਗਾਨੁ ਕਰੈ॥
 ਕਾਹੋਂ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ
 ਹਾਥ ਦੀਪੁ ਕੂਝੇ ਪਰੈ॥

(ਪੰਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਗੰ. ਸ. 1376)

ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ Prof. Noel Q. King ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "Sikhism being destroyed from within". ਆਏ ਹਮਲਾ ਮਾਰਕੇ ਇਸ ਚਕਰਵਿਉਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀਏ। ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਮਿੱਠੇ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਰਟ ਨੂੰ ਛੱਡੋ। ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜਾ ਹੋਣ ਲਈ introspection ਕਰੀਏ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਸਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ asset ਹੈ। ਆਪਣੀ ਨੁਹਾਰ ਰਖਣ ਲਈ reality ਨੂੰ understand ਕਰੀਏ। ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਹਲੀਮ ਹੋਣ, ਆਕੜ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਆਈਏ। ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ challenge ਮੰਨੀਏ ਤੇ ਆਏ ਬਲਵਾਨ ਬਣਕੇ catch the Bull by Horn ਦੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਈਏ, ਗੁਰੂ ਮਿਹਰ ਕਰੇਗਾ। ਨੇਕ ਨੀਤੀ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਿਸਵਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਸਮਝੀਏ। Future is bright ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ destiny ਦੇ master ਬਣੀਏ।

ਧਨਵਾਦ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ ਸੰਬੰਧੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1963 ਵਿੱਚ ਕੱਝ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਹਸਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਸਿੱਖ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਸਿੱਖ ਸੌਭਾਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਮਤਿਹਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ 519 ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਵਾਵਾਂ (Tracts) ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੇਵਲ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ-ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਅਪੀਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੱਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਟਰੱਸਟ (Charitable Trusts) ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(1) ਅਕਾਲੀ ਫੁਲਾ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰੱਸਟ (2) ਡਾ. ਰੰਡਾ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰੱਸਟ (3) ਮਦਰ ਆਫ ਖਾਲਸਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰੱਸਟ (4) ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰੱਸਟ (5) ਗਿਆਨੀ ਸਿੱਤ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰੱਸਟ (6) ਭਰਾਤ ਲਡਮਣ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰੱਸਟ (7) ਸ. ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਯਾਦਗਾਰੀ ਟਰੱਸਟ

ਉਪਰਕਤ ਵਰਣਨ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਲਾਵਾ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਇਮਤਿਹਾਨ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ (Question Papers) ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਿਤ ਬਾਣੀ, ਸਿੱਖ ਇਮਤਿਹਾਸ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾਵਾਂ (Workshops) ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਭਰ ਰਹੇ ਯੂਵੱਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਲਾਈਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਜੀਫੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਨੇਹੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਹਿਤੇਸੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਮਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਵਾਰਸਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰਯੰਤ ਚੰਦਾ ਹੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਸਰਧਾਲੂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸ਼ੇਖਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੇ ਵੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਂ ਇਹ ਲਿਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਧਾਰਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਰੀ

ਰੱਖਣ ਲਈ ਧਨ ਦੀ ਸਥਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਟੈਕਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਾਰਗਜ਼, ਛਪਾਈ ਅਤੇ ਡਾਕ ਖਰਚ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਡਾਕ ਦਾ ਖਰਚ ਇਤਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਧ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੌਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਟੈਕਟ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਉਸ ਟੈਕਟ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਲਗਪਗ 4 ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਹਿਗਾਈ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਖਰਚ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਨੇਗੀਆਂ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਹਿਤੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮੌਬਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਵਾਲਤਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਜੋ ਮਿਸ਼ਨ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖੇਤਰ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਮੌਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਚੰਦਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

ਚੰਦਿਆਂ ਦੀ ਦਰ

ਭਾਰਤ

ਵਾਰਸ਼ਿਕ	35-00
ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰਯੰਤ	350-00

ਵਿਦੇਸ਼

ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰਯੰਤ	1000-00
-------------------	---------

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੌਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਵਾਂ (Tracts) ਮੁਫਤ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਾਠਕ ਮੇਰੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮਾਲੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਜਰੂਰ ਦੇਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਜਾਂ ਚੈਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਐਸ. ਐਸ. ਨੰਦਾ

Ph.D.

ਸਕੱਤਰ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਿਸ਼ਨ,
ਅਕਾਡਮੀ ਆਫ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜ਼ਨ ਐਂਡ ਕਲਚਰ,
1-ਡਿੱਲੋਂ ਮਾਰਗ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਫੋਨ : 2215704

2214738